

Tel Arad

Obydleno už v době chalkolické kolem 4000. Citadela a svatyně byly postaveny už v 10. st. V Aradské pevnosti bylo nalezeno více než 100 ostrak napsaných v biblické hebrejštině. Mezi nejvýznamnější nálezy patří ostrakon 91 v hebrejštině, je pevnost nazývána domem YHWH. Některé z těchto dopisů byly adresovány veliteli Aradské pevnosti, Eljašibovi, a zabývaly se přiděly chleba (mouky), vína a oleje vojákům, kteří sloužili v pevnostech v Negevu. V jednom z nich Eljašib upozorňuje na nebezpečí a žádá o posily, aby pomohly odvrátit invazi Edómců.

Asyrští králové

Assarhadon

- **Tiglatpilesar III.** (745 – 727) – vynutil si tribut od králů Menachéma, Pekacha, podpořil judského Achaze proti Pekachovi a aram. Resínovi – dobyl Damašek a Izrael, Judsko vazal
- **Šalmaneser V.** (727 – 722), Hóšea platí tribut 726 př.n.l., dobyl Samaří
- **Sargon II.** (722 – 705), stěhuje obyvatele pryč
- **Sanherib** (704 – 681) – r. 704 tažení na západ, bojuje s odbojnými královstvími, boj s Chizkijášem r. 701
- **Assarhadon** (681 – 669) – Egypt podporoval odpor proti Asýrii (Izrael, Juda, Fénicie...), proto ho r. 671 př. n. l. dobyl
- **Aššurbanipal** (669 – 631) – Podmanil si tyto národy a země, včetně Babylonu, Chaldejců, Médů, Peršanů, Egyptanů, Libyjců, Elamců, Gutijců, Parthů, Cissie, Frýgů, Mannejců, Korduéné, Aramejců, Urartu, Lýdů, Kilikijců, Kommagéné, Kapadokie, Fénicie, Kanaánci, Sutejci, Sinaj, Izraelců, Judejců, Samarra, Moábců, Edómců, Ammónců, Nabatejců, Arabů, Chetitů, Dilmun, Meluhha, Núbie, Skýtů, Kimmerijců, Arménců a Kypr.
- Aššur-etel-iláni (626? – 623?)
- Sín-šumu-líšir (623?)
- Sín-šarra-iškún (623? – 612) Guvernér Babylonie Nabopalsar (626-605 př.n.l.) 614 dobyl Aššur, 612 Ninive a porazil Asýrii.
- Aššur-uballit II. (611–609/606) - části asyrské armády se stáhly do Charánu, kde podle babylonské kroniky asyrský trůn převzal nový král a byl podporovaný vojenskými jednotkami z Egypta. O rok později, v roce 609 př.n.l., přišla hlavní egyptská armáda, aby mu pomohla.
- 605 př. n. l. porazil Nebukadnesar II. (605– 562 př. n. l.) za pomoci médského krále Kyaxara u Karchemiše egyptsko – asyrskou koalici.

Chizkijáš

(727 - 698 př. n. l.)

„Chizkijáš, syn Achazův, král Judska“

„prorok“ (hebrejsky נביא, *náví*)

- Syn Achaze, nastoupil ve 25 letech
- Reformy: ruší staré kultury a zavádí centrální kult Hospodinův v Jeruzalémě, obřady se mají nově konat pouze v jeruzalémském chrámu, vliv Izajáše
- Chizkijáš dal shromáždit příběhy ze severu a spojil je s příběhy z Jeruzaléma (srv. Př. 25:1) – redakce „JE“ jahvistického a elohistického dokumentu. Příklad 25:1 „Toto jsou rovněž přísloví Šalomounova, která sebrali mužové judského krále Chizkijáše.“
- R. 701 Sancherib zaútočil na Judsko – Chizkijáš se asi pokusil uzavřít koalici s Egyptem a Babylonem proti Asýrii, ta mu ale nepomohla, tak se obrátil na Hospodina – podle bible tak vyhrál bitvu.
- 2. Kr. 19:35 „Stalo se pak té noci, že vyšel Hospodinův anděl a pobil v asyrském táboře sto osmdesát pět tisíc. Za časného jitra, hle, všichni byli mrtví, všude mrtvá těla.“
- Sancherib Jeruzalém nedobyl, ale tribut dál dostával a zničil jiná města (Sancheribovy anály), př. Lakíš

„Patřící Achazovi, synu Jótamovu, králi judskému.“

Chizkijášův tunel a šíloašský nápis

Dobývání Lakíše a lakíšský reliéf

Knih Izajášova

- Prorok Izajáš žil za panování Uzijášova, Jotámova, Achazova a Chizkijáše (742-687)
- Kapitoly 1-6: Iz 1:3: „Vůl zná svého hospodáře, osel jesle svého pána, mne však Izrael nezná, můj lid je nechápavý.“
- Kapitoly 7-12: tzv. „knih Immanuelova“ s pozdějšími vsuvkami
- Kapitoly 13-23: proroctví proti národům. Pád Babylonu.
- Kapitoly 24-27: tzv. „velká apokalypsa“, po-exilová práce (5. st. př. n. l.?)
- Kapitoly 28-33: převážně Izajášova proroctví
- Kapitoly 34-35: tzv. „malá apokalypsa“, po-exilová práce
- Kapitoly 36-39: volná reprodukce událostí vyprávěných v 2 Kr. 18-20
- Iz 7,1–17
- 1 Za dnů Achaza, syna Jótama, syna Uzijášova, krále judského, vytáhl Resín, král aramejský, a s ním Pekach, syn Remaljášův, král izraelský, do války proti Jeruzalému, ale nic proti němu v boji nesvedli....
- 5 Nedbej , že Aram i Efrajim a syn Remaljášův se dohodli proti tobě na zlé věci:
- 6 Vytáhneme proti Judovi, vyděsíme jej a dobudeme jej pro sebe a uděláme v něm králem Tabealova syna.“
- 7 Toto praví Panovník Hospodin: „Nedojde k tomu a nestane se to.
- 8 Hlavou Aramu je Damašek a hlavou Damašku Resín. Do šedesáti pěti let ztroskotá Efrajim, takže nebude lidem;
- 9 hlavou Efrajimu je Samaří a hlavou Samaří syn Remaljášův. Nebudete-li stáli ve víře, neobstojíte!“
- 10 Hospodin promluvil znovu k Achazovi:
- 11 „Vyžádej si znamení od Hospodina, svého Boha, buď dole z hlubin nebo nahoře z výšin.“
- 12 Achaz odpověděl: „Nechci žádat a nebudu pokoušet Hospodina.“
- 13 I řekl Izajáš : „Slyšte, dome Davidův! Což je vám málo zkoušet trpělivost lidí, že chcete zkoušet i trpělivost mého Boha?
- 15 Bude jíst smetanu a med, aby dovedl zavrhnout zlé a volit dobré.
- 16 Ještě než bude chlapec umět zavrhnout zlé a volit dobré, bude opuštěna země, z jejichž obou králů máš hrůzu.
- 17 Na tebe, na tvůj lid a na dům tvého otce Hospodin v těch dnech, jakých nebylo ode dne, kdy Efrajim odpadl od Judy, přivede asyrského krále.“
- Iz 7, 14 **Proto vám dá znamení sám Panovník: Hle, dívka počne a porodí syna a dá mu jméno Immanuel (to je S námi Bůh).**
- Iz 9,5-6 Neboť se nám narodí dítě, bude nám dán syn, na jehož rameni spočine vláda a bude mu dáno jméno: „Divuplný rádce, Božský bohatýr, Otec věčnosti, Vládce pokoje.“
- Iz 11,1-10, 1 I vzejde proutek z pařezu Jišajova a výhonek z jeho kořenů vydá ovoce... 10 V onen den budou pronárody vyhledávat kořen Jišajův, vztyčený jako korouhev národům, a místo jeho odpočinutí bude slavné.

Jóšijáš (640–609 př. n. l.)

- Reforma náboženství:
- V roce 622 př. n. l. byl objeven text svatého zákona, který ho povzbudil k hluboké reformě kultu. 2. Kr. 22:8 „Velebný Chilkijáš řekl písaři Šáfanovi: „Nalezl jsem v Hospodinově domě knihu Zákona.“ Chilkijáš dal tu knihu Šáfanovi a on ji četl.“ Byl také obnoven Pesach, který už nebyl oslavován od dob Samuela.
- **Nalezení knihy Zákona!!! (jádro deuteronomistického zákoníku - legitimita reformy). Kniha zákona jmenovaná v 2Kr. byla původní verzí Deuteronomia a nebyla to stará kniha, ale spíše dílo napsané v sedmém století před naším letopočtem těsně před nebo za vlády Jóšijáše. To je Deuteronomium 1.**
- V roce 612 př. n. l., asyrské hlavní město Ninive dobyl babylonský král Nabopolasar. Jóšijáš využil asyrské slabosti a dobyl některé části bývalého severního státu Izrael. Král rozšířil území o Samaří (pravděpodobně klidně) a zničil chrám v Bét-elu. Ovládl území severního Izraele, Galileu i Jizreelské údolí.
- V Bibli se nachází dva záznamy o smrti Jóšijáše. 609 př. n. l. faraó Néko II. (610 - 595 př. n. l.) táhl na pomoc Asyřanům v Cháranu proti Babylonii – Jóšijáš se tomu neúspěšně pokusil zabránit, zemřel v bitvě u Megida v Jizreelském údolí. Druhá Kniha králů pouze uvádí, že Néko II. se setkal s Jóšijášem v bitvě u Megida a zabil jej (2 Kr. 23:29), zatímco druhá kniha Kronik (2 Pa 35:20-27) dává podrobnější popis a uvádí, že Jóšijáš byl smrtelně zraněn egyptskými lučištníky a byl odveden zpět do Jeruzaléma zemřít.
- 2. Kr. 23:25 „Nebyl mu podoben žádný král před ním, který by se obrátil k Hospodinu celým svým srdcem a celou svou duší a celou svou silou a činil vše podle zákona Mojžíšova. A ani po něm nepovstal žádný jemu podobný.“
- Néko II. po návratu od Megida dosadil na trůn Jóšijášova syna, Jóachaze (609 př. n. l.) a pak jeho bratra Jójakíma (608 - 598 př. n. l.)

Deuteronomistická reforma

- Kapitoly 1-4: První projev 1-4 je historická rekonstrukce, která rekapituluje hlavní události čtyřiceti let od odchodu z Egypta, s výzvou k poslušnosti Boha otců. Cesta přes poušť od Oréb (Sinaj) až po Kádeš a potom do Moábu
- Kapitoly 4-11: Události na hoře Orébu, deset přikázání. Varují před jinými bohy než je YHWH, slib země Izraeli za poslušnost.
- Kapitoly 12-26, Deuteronomický zákoník: Tato část se skládá převážně ze zákonů, výpovědí a příkazů týkajících se chování, které musí vyvolený národ dodržovat, aby mohl vstoupit do Kanaánu, země slibované Bohem.
- Kapitoly 27-28: Požehnání a prokletí pro ty, kdo dodržují a porušují zákon.
- Kapitoly 29-30: Uzavírací řeč je věnována téměř výhradně slavnostním ustanovením božského zákona. Odměnou za dodržování smlouvy mezi nimi a Jahvem je:
 - Dt 30:4 „Kdybys byl zapuzen až na kraj světa, Hospodin, tvůj Bůh, tě odtud shromáždí a vezme tě odtamtud.“
 - Dt 30:5 „Hospodin, tvůj Bůh, tě uvede do země, kterou obsadili tvoji otcové, a ty ji znovu obsadíš a on ti bude prokazovat dobrodiní a rozmnoží tě víc než tvé otce.“
- Kapitoly 31-34: Jozue je ustanoven jako Mojžíšův nástupce, Mojžíš dává zákon Levitům a vystoupí na horu Nebo, kde umírá a kde je pohřben.
 - Dt 32:8 „Když Nejvyšší přiděloval pronárodům dědictví, když rozsazoval lidské syny, stanovil hranice kdejakého lidu podle počtu synů Izraele.“
 - Dt 32:9 Hospodinovým podílem je jeho lid, vyměřeným dílem jeho dědictví je Jákob.
 - Dt 33:26 "Nikdo není jako Bůh, Ješurúne; na pomoc ti jede po nebesích, na oblacích ve své velebnosti.
 - Dt 33:27 Domov je v odvěkém Bohu, na jeho věčných pažích. Zahnal před tebou nepřítele a řekl: »Vyhlad' ho!«“

Novobabylónská říše

Photos by Gaby Laron, The Institute of Archaeology, The Hebrew University

- Jójakím vazalem Babyloňanů, dokud neúspěch invaze do Egypta v roce 601 př. n.l. nepodkopal jejich kontrolu nad oblastí. Jójakím přešel zpět k Egyptánům.
- V pozdní 598 př.n.l. babylonský král Nebukadnesar II. napadl Judu a obléhal tři měsíce Jeruzalém. Jójakím zemřel během obléhání. Město padlo 2. Adaru (16. března) 597 př.n.l. Syn Jójakín se vzdal Nebukadnesarovi II. (605 – 562 př. n. l.) a byl nahrazen strýcem Sidkijášem (597 - 586 př. n. l.). Mnoho Judejců bylo včetně proroka Ezechiela vyhoštěno do Babylonu
- Navzdory varování proroka Jeremjáše a dalších se Sidkijáš vzbouřil v roce 597 proti Nebukadnesarovi II., přestal mu platit tribut a uzavřel spojenectví s faraonem Chofrou (Apriés, Vahibre), (589 – 570 př.n.l.). Jeremjáš varoval Sidkijáše před spoléháním se na Egyptány a podporovatel podřízenost vůči Babylonu. Věřil, že jen za tuto cenu lze zachránit Jeruzalém a chrám. Takové názory byly důvodem, proč ho obvinili ze zrady, což vedlo k jeho uvěznění.
- V roce 587 př.n.l. se Nebukadnesar II. vrátil do Judska a podruhé obléhal Jeruzalém. Během tohoto období mnoho Židů uprchlo do Moábu, Ammónu, Edómu a dalších zemí, aby hledali útočiště. Nebukadnesar po obléhání Jeruzaléma zbořil město i chrám a osvobodil Jeremjáše. Po zabití všech Sidkijášových synů Nebukadnesar odvedl Sidkijáše do Babylonu. Judsko se stala babylonskou provincií nazvanou Jehúd, která ukončila nezávislé království Judsko, které bylo zničeno, královská rodina, kněží a elita země, byli odvedeni do Babylonu a bývalé království utrpělo prudký pokles hospodářství i obyvatelstva. Kniha Jeremjáše oznamuje, že do Babylonu bylo vyhoštěno celkem 4600 osob.
- Jeruzalém zřejmě zůstal neobývaný po většinu 6. století a hlavní město se přesunulo do města Misy, které se stalo hlavním městem nové Babylonské provincie (satrapie) Jehúd. Gedaljáš, syn Achíkama, syna Šáfanova byl jmenován místodržitelem Jehúd, podporovaný babylonskou gardou. Na jeho pozvání se mnoho uprchlých Judejců vrátilo do Judska. I Jeremjáš přišel za Gedaljášem, správcem země, aby hlídal náboženský život obyvatel. Nicméně Gedaljáš byl zavražděn členem královského rodu Jišmaelem, který utekl k Amónovcům. Členové hnutí odporu ignorovali varování proroka Jeremjáše proti tomuto kroku, a pak utekli do Egypta a Jeremjáše a jeho písaře Báruka vzali s sebou.
- Pečetě: Jehúkal, syn Šelemjášův, Gedaljáš, syn Pašchurův (Jr. 38:1–28)
- Babylonští králové: Neriglissar (560 – 556 př.n.l.), Lábaši-Marduk 556 př. n. l., Nabonid (556 – 539 př. n. l.)

Lakíšské dopisy a klínopisná tabulka

- Dopisy napsané Hóšajášem, velitelem umístěným poblíž Jeruzaléma, Jóášovi, nadřízenému v Lakíši za vlády Sidkijáše
- Užití jména YHWH

- Tabulky pocházejí ze 6. století před naším letopočtem a popisují přídělky vyčleněné pro Jójakína, krále Judského, a jeho syny.
- Amél-Marduk (562–560 př. n. l.) - syn a nástupce Nebukadnesara II., milost Jójakínovi

Období exilu

- Otázky: Proč si vysídlení Judejci uchovali svoji identitu? Jak je s tím spojená reforma kultu?
- Změna kultu v Babyloně: není chrám, nejsou oběti – místo obětí modlitby a studium Tóry v synagogách – odlišné zvyklosti v kultu, kalendáři, a obětí, základ judaismu, kněžský kodex, konec davidovské dynastie, vznik moci kněží
- Stále žil Jójakín a jeho potomci – očekávání mesiáše, synové Šealtiel, Malkíram, Pedajáš a Šenasar, Jekamjáš, Hóšama a Nedabjáš
- V roce 539 př.n.l. dobyli Babylon Peršané. 538 př. n. l. Kýros Veliký (mezi 590 a 580 – 530 př. n. l.) vydal edikt (viz nahoře), že deportovaní se mohou vrátit do Jehúdu a obnovit chrám. Zdá se, že Peršané pomýšleli na to, že z Jehúdu udělají vazalské království v čele s davidovci.
- Místodržitel Šéšbasar 538 (Šenasar, syn Jójakína?) - judský předák, začátek stavby chrámu
- Zerubábel, syn Šealtielův 520 - V čele s davidovcem Zerubábelem se vrátilo do Jehúdu 42 360 exulantů, kde on a velekněz Jéšua, syn Jósadakův obnovili kult, judský místodržitel, druhý chrám roku 515 dostavěn, Chilkijáš zplodil Azarjáše, Azarjáš zplodil Serajáše a Serajáš zplodil Jósadaka.
- Kněz Ezdráš - syn Serajáše, syna Azarjáše, syna velekněze Chilkijáše. V roce 458 př.n.l. Ezdráš, znalec příkazů Hospodinových byl pověřen Artaxerxem I. (465–424 př.n.l.), aby obnovil chrám a prosadil Mojžíšovy zákony v Zaeufratí. Vedl velkou skupinu exulantů zpět do Jehúdu, kde zjistil, že se Judejci sdružili s „národy země“ a okamžitě zakázal smíšené sňatky. Tatenaj, místodržitel (satrapa) zaeufratský, který sídlil v Babylonu, ho musel podporovat. Artaxerxés I. chtěl mít jednotné právo a kult = stabilita provincie. Ezdráš sjednotil nejstarší tradice („J“, „E“, „JE“, „Dt“), které uvedl do souladu s kněžským kodexem „P“ do konečné podoby Tóry.
- Nehemjáš 444 – číšník krále v Susách, Na vlastní žádost je vyslán do Jeruzaléma jako místodržitel Jehúdu, Jeruzalém byl zničen Babylonci a byl stále ještě v troskách. Jeho úkolem byla oprava zdi a opětovné osídlení města. Čelil opozici tří mocných sousedů, Sanbalata ze Samaří (Chorónský), Tóbijáše Amónského a Gešema Arabského, ale přesto dokázal obnovit zdi. Pak očistil židovskou komunitu prosazením zákazu smíšených manželství a prosadil Mojžíšovy zákony. Nehemjáš shromáždil lid a Ezdráš četl Mojžíšovu knihu; Nehemjáš, Ezdráš a levité ustanovili svátek stánků podle zákona. Kněží, Levité a Židé vstupují do nové smlouvy s Bohem.
- Perská říše měla 20 okresů za účelem vybírání daní. Oblast V. Eber-Nāri („za řekou Eufrat“) zahrnovala oblast od města Posidium až po Egypt bez arabského území. Obsahovala tyto satrapie: Fénicie, Judsko a Samaří. Fénická města Týros, Sidón, Byblos byly vazalskými státy ovládanými dědičnými místními králi. Judsko spravovali Jeho guvernéři Šéšbasar a Zerubábel za Kýra a Dáreia I., Nehemjáš (cca 444-32) Bagoáš, který následoval Nehemjáše a jehož etnickou příslušnost je obtížné určit; a „Chizkijáš vládce“ a „Jóchanan kněz“, známí z mincí nalezených v Judsku v 4. st. př. n. l. Od druhé poloviny 5. století byla provincie Samaří řízena Sanbalatem a jeho potomky.

Literatura

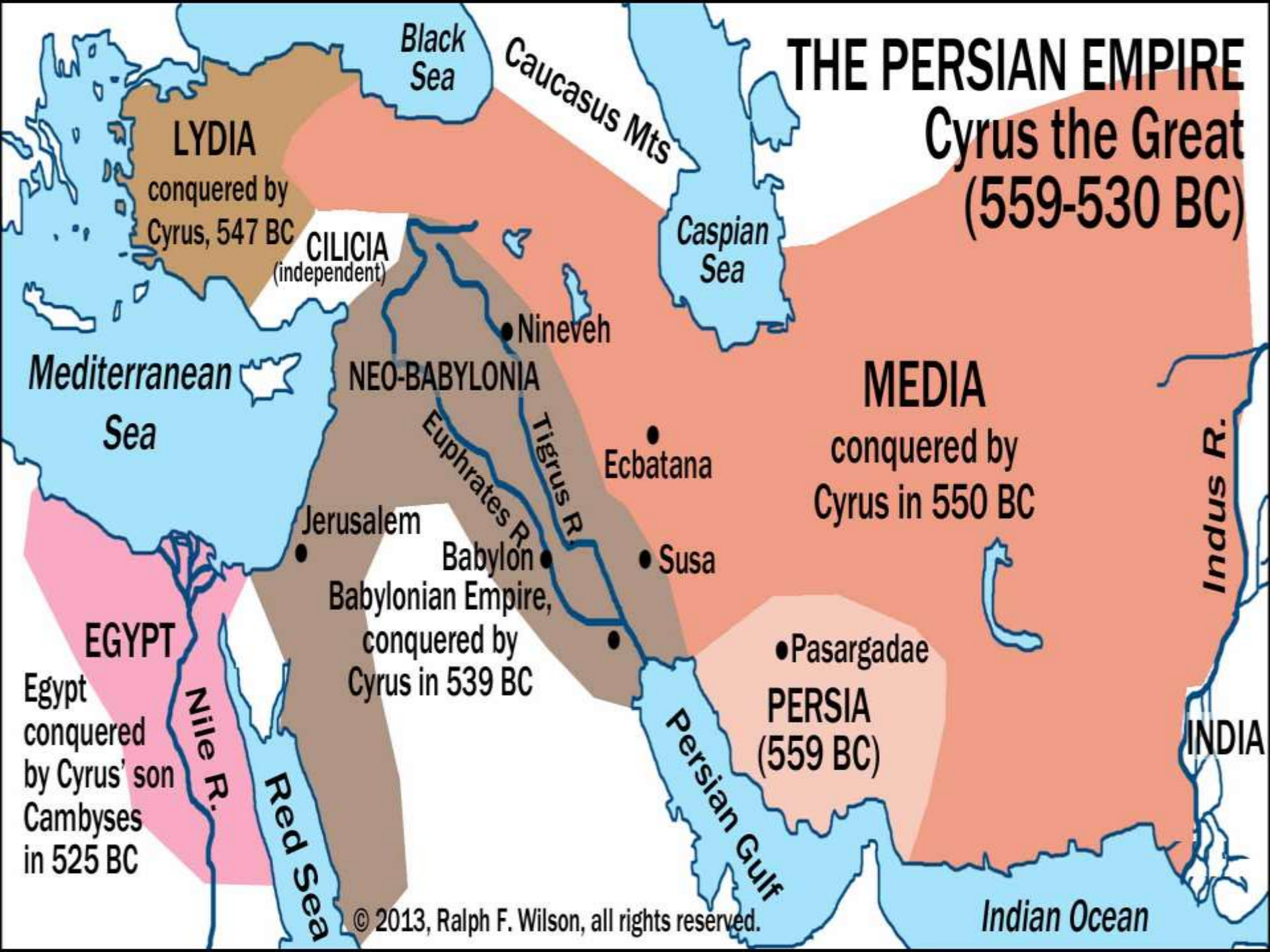
- Deuteroizajáš (tj. Iz 40-55) – Iz 41, 8 „A ty, Izraeli, služebníku můj, Jákobe, tebe jsem vyvolil, potomku Abrahama, mého přítele“ Iz 45, 4 „Kvůli svému služebníku Jákobovi, kvůli Izraeli, vyvolenci svému, jsem tě (Kýre) zavolal tvým jménem; dal jsem ti čestné jméno, ač jsi mě neznal.“ Iz 45, 7 „Já vytvářím světlo a tvořím tmu, působím pokoj a tvořím zlo, já Hospodin konám všechny tyto věci.“ Vznikla během babylonského exilu. 6. St. př. n. l. Trito-Izajáš (Iz 56-66); 5. St. př. n. l.
- Ezechiel - Kněz. Deportován kolem roku 597 před n. l. spolu s jinými Židy do Babylonu. Bůh opouští chrám a odchází se svými lidmi do Babylonie na podivném voze (merkava), který táhnou čtyři postavy, z nichž každá má čtyři tváře (člověk, lev, vůl a orlice) a čtyři křídla. Nad nimi se vznáší postava obklopená velkým světlem (Bůh, sláva Hospodinova). Lid si zoufal, ale Ezechiel říká, že zničení Jeruzaléma je jako očišťující oběť na oltáři, neboť Izrael opustil své náboženství. Odrazuje proto od vzpoury proti Babyloňanům. Oznamuje, že malý zbytek lidu zůstane věrný Hospodinu v exilu a vrátí se do očištěného města. Když Izraelci budou zachovávat svou smlouvu s Bohem, budou očištěni a přijmou „nové srdce a nového ducha“ (další z obrazů knihy). Každý člověk je zodpovědný pouze za své vlastní hříchy, ne za hříchy jiných. Vidění o suchých kostech, vize nového chrámu, kolem něhož Ezechiel vidí nové společenství a Boží slávu, která se vrací do nového chrámu. Psaná v letech 593-571 př. n. l.
- Kniha Jeremjášova existuje ve dvou verzích: řecké a hebrejské, řecká je starší verze. Řecká verze byla pravděpodobně dokončena v perské době a přeložena do hebrejštiny ve 3. století př. n. l.
- Daniel – mladík v roce 597 př. n. l. deportovaný do Babylonu: Tři mládenci v ohnivé peci, Daniel ve lví jámě, Zuzana, Nebukadnesar, Nabonid, Belšazarova hostina, kozel a beran, historie perské říše, Alexandr Makedonský a jeho nástupci. Antiochos IV. Epifanés, Proroctví 70 týdnů - Interpretace Jeremjášova proroctví o 70 týdnech (70 letech). Zničení zla a příchodu věku spravedlnosti. Z moře vycházejí čtyři šelmy. Postava jakoby Syn člověka přichází s mraky a zničí šelmy, Bůh mu dává kontrolu nad světem. Konečná redakce 2. st. př. n. l.
- Ezdráš, Nehemjáš – popisuje události od roku 537 do 467 př. n. l. Tvůrcem byl pravděpodobně levita z Jeruzaléma, který pravděpodobně pracoval na počátku helénistického období (asi 300 př.n.l.) a používal dřívější dokumenty vytvořené Ezdrášem a Nehemjášem.
- Ester – ti, co zůstali, 4. st. př. n. l., historická novela vysvětluje původ Purimu, král Achašwērōš ztotožněn s Xerxem I. (486-465 př.n.l.), rádce Hamán představuje hrozbu pro židovský lid, Ester a Mordochaj krizi vyřeší zcela prostřednictvím lidské činnosti a národní solidarity. Bůh není vůbec zmíněn.
- pět svátečních svitků (Kazatel – Sukot/asi 450 př. n. l., Píseň písní – Pesach/6. př. n. l., Rút – Šavuot/perské období, Ester - Purim, Pláč - Tiš'a be-av/586 př. n. l.)
- Jób – spravedlivý, který trpí, Satan pokušitel se svolením Božím, 6. př. n. l.
- 1. a 2. Paralipomenon (Knihy kronik) byly složeny v letech 400-250 př. n. l.- Od Adama a Evy až po babylonský exil. V knihách se zdůrazňuje Boží působení v dějinách izraelského národa. Králové jsou v Knihách kronik hodnoceni podle jejich vztahu k náboženskému kultu. Autor je ztotožňován s autorem Knihy Ezdrášovy a Knihy Nehemjášovy.

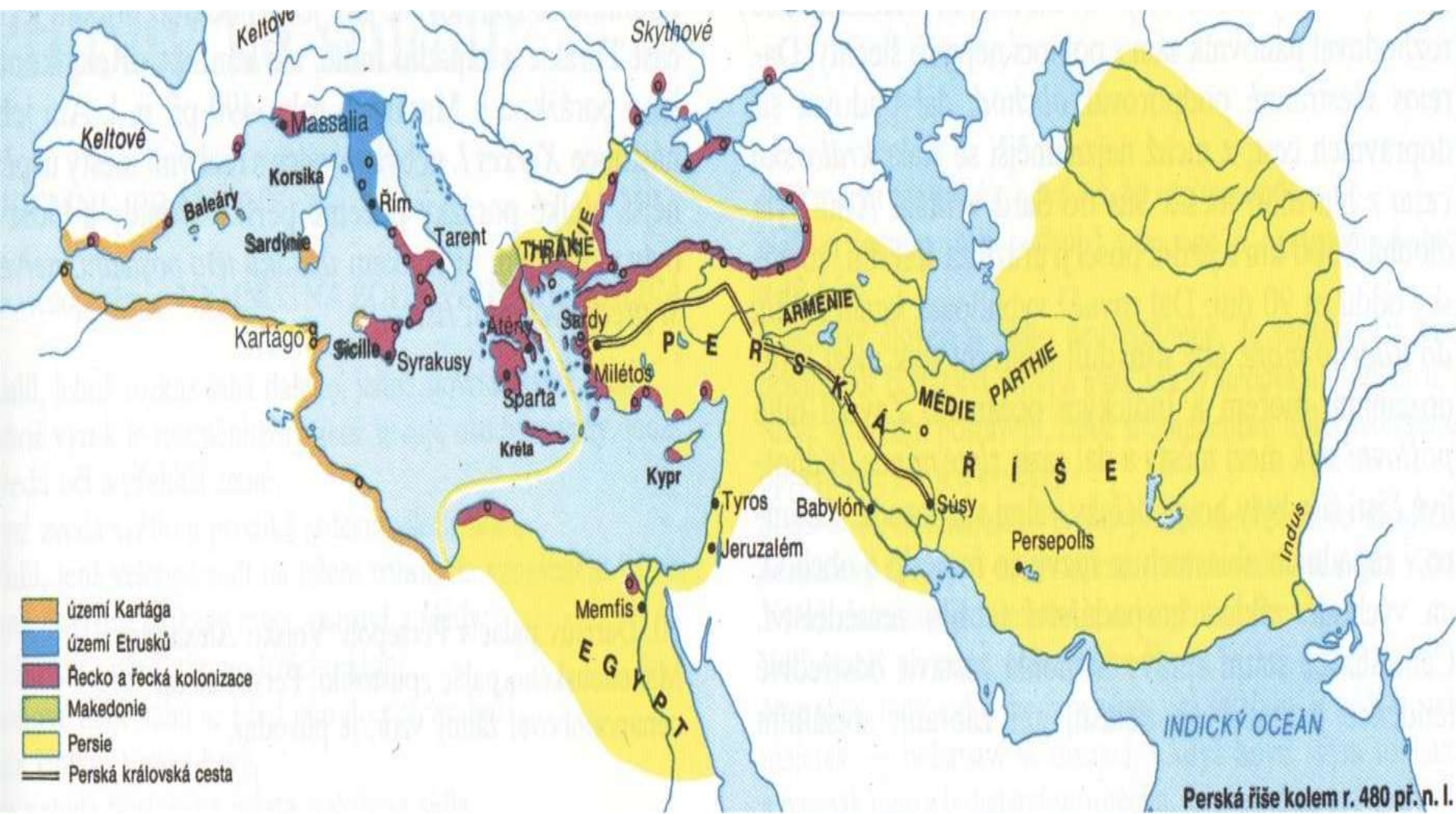
Žalmy

- Žalm 82
 - 1 pro Asafa. V shromáždění bohů postavil se Bůh, vykoná soud mezi bohy:
 - 2 „Dlouho ještě chcete soudit proti právu, stranit svévolníkům?
 - 3 Dopomozte nuznému a sirotkovi k právu, poníženému a chudému zjednejte spravedlnost,
 - 4 pomozte vyváznout nuznému ubožáku, svévolným ho vytrhněte z rukou!“
 - 5 Nic nevědí, nic nechápou, chodí v tmách, a celá země v základech se hroučí.
 - 6 „Ač jsem řekl: ‚Jste bohové, všichni jste synové Nejvyššího,‘
 - 7 zemřete též jako jiní lidé, padnete tak jako každý vladař.“
 - 8 Bože, povstaň, rozsud' zemi, dědičně ti patří všechny pronárody!
- Žalm 137
 - 1 U řek babylónských, tam jsme sedávali s pláčem ve vzpomínkách na Sijón.
 - 2 Své citery jsme v té zemi zavěsili na topoly,
 - 3 když nás ti, kdo nás odvěkli, vybízeli tam ke zpěvu, trýznitelé k radovánkám: „Zaspívejte nám některý ze sijónských zpěvů!“
 - 4 Jak bychom však mohli zpívat píseň Hospodinovu v té cizí zemi?
 - 5 Jestli, Jeruzaléme, na tebe zapomenou, ať mi má pravice sloužit zapomene.
 - 6 Ať mi jazyk přilne k patru, nebudu-li si tě připomínat, nebudu-li Jeruzalém považovat za svou svrchovanou radost.
 - 7 Připomeň synům Edómu, Hospodine, den Jeruzaléma, jak volali: „Bořte! Bořte do základů!“
 - 8 Záhubě propadlá babylónská dcero, blaze tomu, kdo ti odplatí za skutky spáchané na nás.
 - 9 Blaze tomu, kdo tvá nemluvnata uchopí a roztříští o skálu.

THE PERSIAN EMPIRE

Cyrus the Great (559-530 BC)

Perská říše kolem r. 480 př. n. l.